

[Reflexe, vnitřní a vnější, subjekt, akce, tělo]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[\[Příležitostné poznámky, 1990\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[\[Příležitostné poznámky, 1990\]](#)

- ◆ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 14. 3. 1990
- ◆ philosophical diary – record, Czech, origin: 14. 3. 1990

[Reflexe, vnitřní a vnější, subjekt, akce, tělo]

(Propedeutika)

Paris, 14. 3. 90

1. F[iloso]fie je reflexe (principiální, systematická, kritická). Proto musíme zkoumat, co to je vlastně reflexe. Chyba Descartova: naprosto oddělil dvě sféry. To nemusí být zásadní chyba, pokud s tím lze pracovat. Ale jeho rozdělení je neúnosné, resp. nedá se držet. Naše je jiné.
2. Descartův problém byl spojení mezi obojím (šišinka). Spinozovo řešení: jediná substance, která má nekonečně mnoho atributů, které však spolu souvisí pouze přes centrální substanci. Reflexe tu je vlastně nemožná. Naším úkolem je propojit v každé jednotlivé události vnitřní a vnější.
3. Problém reflexe je problém spojení vnitřního a vnějšího. K jeho řešení je zapotřebí základní revize a změny chápání obojího. Princip řešení ne-li našel, tedy alespoň naznačil a vymezil Hegel: *Entäußerung des Inneren*.¹ Mezi vnitřním a vnějším je zvláštní druh vztahu, který byl u Aristotela překryt pojmem pohybu. Požadavek „*clare et distincte*“² (Desc[artes]) vyžadoval a vyžaduje upřesnění.
4. Reflexe znamená obrat zpět, návrat, ohyb. To je pro nás málo, proto musíme ke slovu samotnému a jeho „pokynům“ přidat další konotace. V reflexi se „člověk“ vrací k sobě samému. Zatím akcí se sám sobě (alespoň zčásti) vzdaluje, v reflexi odstupuje od předmětné skutečnosti, která byla cílem jeho akcí, a obrací se (se zkušenostmi ze svých aktivit) k sobě.
5. Protože „on sám“ je dvojitý, jednak subjekt odpovědný a jednak subjekt výtvor, vrací se ke každému z obou jinak a my tento dvojitý návrat musíme umět odlišit. Reflexí se obrací „člověk“ vlastně nikoliv sám k sobě, ale ke svým akcím (předchozím, již provedeným, ale také k teprve zamýšleným, ještě neuskutečněným).
6. Akce je prostředníkem mezi „člověkem“ a jeho světem. Akcí se okolí stává osvětím, tj. osvojeným okolím (resp. osvojeným světem tam, kde se člověk otevře světu, a to světu, který se otevřel jemu). Předpokladem akce je však zvnějšňování vnitřního. Pohyb zvnějšňování je vždy pohybem nějak integrovaným. Ale událostné dění samo je integrováno LOGEM, kdežto akce je spoluintegrována subjektem. Subjekt se sice musí (má) „řídit“, „spravovat“ také LOGEM, ale jinak a v jiném smyslu než událost. Zvláštní úlohu tu ovšem hraje tělo. Tělo je něco jiného než sama událost jako celek, jíž ono tělo náleží.
7. Aby subjekt mohl něco „udělat“, tj. aby mohl uskutečnit svůj čin, svou akci, potřebuje k tomu tělo (tj. nestačí mu k tomu událost jako celek – ta není schopna akce, jen „se děje“). Akce musí být provedena *hic et nunc* a tělo tu je také k dispozici „celé“ *hic et nunc*. Tělo je tu k dispozici nikoliv události (celku), nýbrž subjektu. Okolnost, že tu je něco takového jako tělo, už sama poukazuje k subjektu (neboť samo subjektem být nemůže a ani nedovede). Proto musí subjekt za tělo převzít odpovědnost. Díky tělu může subjekt měnit a ovlivňovat „dění události“; za toto změněné dění také přebírá odpovědnost. A protože tělo má také svou vlastní „vládu“, totiž FYSIS, která

¹ J. Habermas, *Anthropologie*, in: A. Diemer – I. Frenzel (vyd.), *Das Fischer-Lexikon*, 11: *Philosophie*, Frankfurt am Main 1958, str. 18–35, zde str. 20. – Pozn. red.

² Záznam je v rukopise přeškrtnut s poznámkou „89–657“. Příslušný nedatovaný záznam, opatřený zřejmě již předem razítkem „89/657“ (ve strojopisném bloku 1989.5), představuje upravené a rozšířené zpracování této poznámky. – Pozn. red.

způsobuje (zabezpečuje), aby tělo „fungovalo“, „žilo“, „reagovalo“ atd., musí subjekt kontrolovat tělo všude tam, kde nestačí, kde dělá chyby, kde se tlačí na vyšší roviny atd.

8. V jistém smyslu platí, že subjekt může ovlivňovat událostné dění („své“) pouze za předpokladu, že má (že si vytvoří – ?!) své tělo. Proto musíme učinit předmětem svého zkoumání také tělo. Tělo není Descartova „*res extensa*“, tj. pouhé těleso. V těle je život; život bez těla neznáme (viz Rádl, *Útěcha*).³ Ale také tělo bez života přestává být tělem, stává se mrtvolou a rozkládá se.
9. Chyba vitalistů spočívala v tom, že zdroj života v těle hledali v něčem obecném, všeobecně působícím. Je to stejná chyba, jako když hmotnost atomu by měla být odvozována z nějaké „hmotnosti vůbec“, z nějaké hmotnostní síly (vesmírné). Právě naopak: tak jako hmotnost „vůbec“ je důsledkem toho, že se hromadí atomy, z nichž každý má svou vlastní „hmotu“ (ba že si ji sám svou „aktivitou“ produkuje), tak také život individuální je předpokladem života vůbec.
10. Reflexe je akce, která a) reaguje, b) reaguje na jinou akci (již uskutečněnou nebo plánovanou – tedy již ve vědomí připravovanou) téhož subjektu, tj. na to, co po ní zbylo jako informace o „ní“ či spíše „z ní“ (o čemsi). Tyto informace je třeba nějak dešifrovat a interpretovat v širších kontextech, nejen přítomných, ale zpřítomně budoucích i minulých. Reflexe v širším smyslu (reflektování jako postup, metoda) je vlastně analýzou toho podstatného v akci či v akcích (tétož typu), jejímž výsledkem je rekonstrukce (rekonstituce je málo) skutečnosti (předmětné většinou), na kterou ona analyzovaná akce reagovala.
11. Zprvu netematizovaně (a snad netematizovatelně) je zároveň rekonstituováno „ego“, které je pak dlouho identifikováno s (jedinečným) subjektem.

900314

³ Příprava na blíže neurčený výklad, patrně pro univerzitní přednášku. Na horním okraji stránky připsáno: „1. Mängelwesen (Herder) / 2. Prometheus“. – Pozn. red.